

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ — область, що знаходиться у південній частині України, на Північному Причорномор'ї, переважно в басейні нижньої течії Південного Бугу (59,5 %). Площа 24 598 км² (4,08 % тер. України). За переписом насел. 2001, проживали 1 264 743 особи (складає 95,0 % до 1989): українців — 81,91 %, росіян — 14,06 %, молдован — 1,04 %, білорусів — 0,66 %, болгар — 0,44 %, вірмен — 0,34 %, євреїв — 0,26 %, корейців — 0,14 %, азербайджанців — 0,12 %, ромів — 0,11 %. Рідною мовою зазначили українську 69,2 % (на 5 % більше порівняно з 1989), рос. — 29,3 % жит. області. За оцінкою Держ. служби статистики України, станом на 1 січня 2013 чисельність наяв. насел. становила 1 173 481, на 1 січня 2015 — 1 164 342, на 1 січня 2017 — 1 150 126 (з них міського — 68,35 %, сільс. — 31,65 %) осіб. Щільність насел. області одна з найнижчих в Україні — бл. 47 осіб на 1 км². Найгустіше заселені місцевості у долині Пд. Бугу. Нині на тер. М. о. проживають представники 133-х національностей (бл. 20 % насел. — нац. меншини). Зареєстровано 54 нац.-культурні товариства та центри нац. культур. У складі М. о. — Арбузинський район (969 км²; на 1 січня 2017 — 19 948 осіб), Баштанський район (відповідно 1706 і 37 523), Березанський район (1378 і 23 170), Березнегуватський район (1264 і 20 204), Братський район (1129 і 17 808), Веселинівський район (1245 і 22 866), Вітов. р-н (1460 і 50 240; до 2016 — Жовтневий район), Вознесенський район (1392 і 30 202), Врадіївський район (801 і 17 406), Доманівський район (1458 і 25 282), Єланецький район (1018 і 15 363), Казанківський район (1349 і 19 456), Кривоозерський район (814 і 24 576), Миколаївський район (1430 і 30 118), Новобузький район (1243 і 30 865), Новоодеський район (1429 і 33 335), Очаківський район (1500 і 15 278), Первомайський район (1319 і 29 858), Снігурівський район (1350 і 39 953); міста обл. значення Миколаїв (490 762 особи; обл. центр; виконує також функції центру Вітов. і Микол. р-нів), Вознесенськ (35 243), Очаків (14 360), Первомайськ (66 089), Южноукраїнськ (40 221), рай. — Баштанка (12 672), Нова Одеса (12 037), Новий Буг (15 506), Снігурівка (12 683); смт Арбузинка (6346), Костянтинівка (2129; Арбузин. р-н), Березанка (4135), Березнегувате (7759), Братське (5248), Веселинове (5933), Токарівка (2043; до 2016 — Кудрявцівка; Веселинів. р-н), Воскресеньке (4754), Первомайське (2784; обидва — Вітов. р-н), Олександрівка (5252; Вознесен. р-н), Врадіївка (8325), Доманівка (6124), Єланець (4916), Казанка (7129), Криве Озеро (7717), Ольшанське (3690; Микол. р-н), Підгородна (2212); 818 сіл і 71 с-ще. 2015–18 створ. перших 33 об'єднаних територіал. громади: в Арбузин. р-ні Арбузин. селищну

(об'єднано 2 ради, 292,03 км², 8014 осіб), Благодатнен. сільс. (відповідно 6, 370,03, 5730); у Баштан. р-ні — Баштан. міську (9, 773,85, 22 740); у Березан. р-ні — Березан. селищну (5, 443,77, 8736), Коблів. сільс. (4, 264,37, 6542); у Брат. р-ні — Новомар'їв. сільс. (4, 225,85, 2344); у Веселинів. р-ні — Веселинів. селищну (5, 432, 11 983); у Вітов. р-ні — Воскресен. селищну (3, 192,4, 11 168), Галицинів. сільс. (4, 311,35, 7711), Шевченків. сільс. (5, 296,81, 10 493); у Вознесен. р-ні — Олександрів. селищну (3, 288,45, 9380), Бузьку сільс. (2, 161,5, 3202), Дорошів. сільс. (2, 149,67, 2783), Прибужанів. сільс. (5, 363,6, 8077); у Доманів. р-ні — Доманів. селищну (3, 225,04, 8300), Мостів. сільс. (3, 334,18, 3688), Прибуз. сільс. (3, 300,86, 5256); у Казанків. р-ні — Казанків. селищну (9, 704,48, 12 521), Володимирів. сільс. (2, 235,66, 2805); у Микол. р-ні — Ольшан. селищну (2, 57,05, 5940), Веснян. сільс. (2, 47,98, 3420), Михайлів. сільс. (2, 447,62, 2862), Нечаян. сільс. (2, 203,8, 3613), Радсадів. сільс. (3, 205,72, 4286); у Новобуз. р-ні — Вільнозапорізі. сільс. (3, 221,62, 2619), Новоополтав. сільс. (2, 142,39, 3104), Софіїв. сільс. (2, 236,78, 3654); у Очаків. р-ні — Куцуруб. сільс. (5, 758,54, 7917), Чорномор. сільс. (2, 385,88, 3636); у Первомай. р-ні — Кам'яномостів. сільс. (3, 119,77, 3899); у Снігурів. р-ні — Снігурів. міську (9, 589,9, 24 280), Горохів. сільс. (3, 207,843, 5673), Широків. сільс. (2, 217,1, 3580). У 2016 перейменовано сільс. насел. пункти: у Баштан. р-ні — с. Леніне на Лук'янівка, с. Червона Зірка Плющів. сільс. ради на Шляхове; у Березан. р-ні — с. Кімівка на Калинівка, с. Ленінка на Виноградне, с. Чапаєвка на Щасливе, с. Червона Українка на Українка; у Брат. р-ні — с. Іллічівка на Іванівка, с. Щорса Григорів. сільс. ради на Степове; у Вітов. р-ні — с. Бармашове на Білозірка, с. Воровське на Степове, с-ще Коларівка на Каравелове, с. Комсомольське на Благодатне, с-ще Пам'ять Комунарів на Святомиколаївка, с. Петрівське на Водокачка; у Вознесен. р-ні — с. Червоні Кошари на Вільне; у Врадіїв. р-ні — с. Гуляницьке на Покровське, с. Жовтневе на Новомихайлівське; у Доманів. р-ні — с. Жовтневе на Цвіткове, с. Куйбишевка на Бузькі Пороги, с. Фрунзе на Петропавлівка, с. Червоний Київ на село Київ; у Єланец. р-ні — с. Куйбишевка на Велика Солона; у Казанків. р-ні — с. Жовтень на Нове, с-ще Незаможник на Гранітне, с. Червона Знамянка на Шевченкове; у Кривоозер. р-ні — с. Леніне на Гойдаї, с-ще Червоний Орач на Семенівка; у Микол. р-ні — с-ще Жовтневе на Чумаки, с. Кірове на Зарічне, с-ще Комсомольське на Благодатне, с-ще Радгоспне на Чемерлієве, с-ще Радсад на Радісний Сад, с. Улянівка на Михайлівка, с-ще Червоноармійське на Мирне; у Новобуз. р-ні — с. Жовтневе Вільнозапорізі. сільс. ради на Степове, с. Жовтневе Новобуз. міськради

на Станційне, с-ще Щорсове на Щасливе; у Новоодес. р-ні — с. Артемівка на Озерне, с. Кіровка Новошмідтів. сільс. ради на Степове; у Очаків. р-ні — с. Жовтень на Сонячне; у Первомай. р-ні — с. Жовтневе на Зоряне; у Снігурів. р-ні — с-ще Красне Знам'я на Тернові Поди, с. Куйбишеве на Калинівка, с-ще Радгоспне на Степове, с. Червона Зірка на Суворе, с. Червоний Промінь Баратів. сільс. ради на Промінь. Статус істор. насел. місць мають Миколаїв, Вознесенськ, Очаків і Первомайськ.

На Зх. межує з Одес., на Пн. — з Кіровогр., на Пн. Сх. — з Дніпроп., на Сх. і Пд. Сх. — з Херсон. областями; на Пд. омивається водами Чорного моря. Протяжність з Пн. на Пд. 194 км, з Зх. на Сх. — 204 км. Крайні точки: на Пн. — 31° 03' 15" сх. д., 48° 13' 55" пн. ш. (побл. с. Лозуватка Первомай. р-ну); на Пд. — 31° 46' 30" сх. д., 46° 22' 10" пн. ш. (о-в Довгий); на Зх. — 30° 12' 30" сх. д., 48° 04' 00" пн. ш. (побл. с. Очеретня Кривоозер. р-ну); на Сх. — 33° 11' 10" сх. д., 47° 14' 20" пн. ш. (побл. с. Новогригорівка Березнегуват. р-ну). Геогр. центр області — pobl. Нової Одеси. У геоструктур. відношенні тер. М. о. пов'язана з пд. окраїною Східно-Європейської платформи. Кристалічні породи фундаменту платформи утворюють Український щит, відслонюються або перекриті тонким шаром піщано-глинистих неоген. і лесоподіб. антропоген. відкладів. У пд. напрямі поверхня докембрій. фундаменту занурюється під осад. товщу Причорноморської западини, що складається переважно з карбонат. відкладів палеоген. і крейд. віків. Далі на Пд. їхня заг. потуж. збільшується до 2-2,5 тис. м. Розріз завершують червоно-бурі глини, перекриті 20-30-метр. шаром лесів і лесоподіб. порід. Поверхня області рівнинна, поступово знижується з Пн. (найвища точка знаходиться pobl. с. Єлизаветівка Брат. р-ну, 255,6 м) на Пд. до Чорного моря (10-40 м). Більшу частину займає Причорноморська низовина, на Пн. — відроги Балтської рівнини Подільської височини (правобережжя Пд. Бугу) та Придніпровської височини (лівобережжя) з густо розчленованою мережею ярів, балок і долин (місцями каньйоноподібні). На берегах річок і на схилах балок є відслонення кристаліч. порід. Широкі міжрічні простори характеризуються наявністю обшир. округлих знижень, що навесні заповнюються водою і утворюють тимчас. озера. Корисні копалини представлені знач. запасами буд. матеріалів: граніти (пobl. Вознесенська, смт Олександрівка та с. Трикрати Вознесен. р-ну, с. Новоданилівка Казанків. р-ну, Первомайська, сіл Болеславчик і Кінецьпіль Первомай. р-ну), гнейси, вапняки (пobl. Нової Одеси, с. Галицинове Вітов. р-ну, с. Подимове Микол. р-ну, смт Ольшанське), мергель, каолін, трепел, гіпс, кварц. піски (пobl. Миколаєва, смт Олександрівка, с. Явкіне Баштан. р-ну), глини (пobl. смт Ольшанське); розвідано родовища нікел. (Деренюське) та уран. (Південне) руд, поклади графіту, бурого вугілля, торфу; є джерела мінерал. вод і лікув. грязі. Клімат помірно континентальний. Літо спекотне, вітряне, з частими суховіями; середня температура

найтеплішого місяця (липня) +21-23 °С. Зима малосніжна, порівняно нехолодна; середня температура найхолоднішого місяця (січня) -3-5 °С. Річна кількість опадів коливається від 300-350 мм на Пд. до 450 мм на Пн. Максимум опадів улітку (переважно у вигляді злив). Вегетац. період бл. 210 діб. Діють метеорол. станції держ. мережі спостережень у Баштанці, Вознесенську, Миколаєві, Очакові та Первомайську. Берег. лінія Чорного моря дуже розчленована (у межах області її довж. 59,3 км). До тер. області також належать о-ви Березань та Круглий і зх. частина Кінбурнської коси, що разом з о-вом Довгий омиваються Ягорлицькою затокою. У гідрол. відношенні область належить до Причорноморського артезіанського басейну та частково в пн. частині до Укр. кристаліч. масиву. Пл., зайняті водними об'єктами, становлять 182,44 тис. га (7,3 % тер. області), з них під річками — 19,8 тис. га, каналами, колекторами та канавами — 5,6 тис. га, озерами, замкнутими водоймами та лиманами — 90,1 тис. га, водосховищами, ставками та ін. штуч. водоймами — 17,8 тис. га, болотами — 21,1 тис. га, гідротех. та ін. водогосп. спорудами — 5,6 тис. га. Глибоко в суходіл вриваються Тилігульський лиман (на межі з Одес. обл.; довж. берег. лінії 61,2 км), лиман Карабуш (4,5 км), Березанський лиман (73 км; сх. рукав — Бейкуський лиман, 6 км; зх. рукав — лиман Сасик, 24 км), Дніпровсько-Бузький лиман (формують 2 лимани: Бузький, 110 км; Дніпровський, 70,1 км), що створюють плетиво водяних плес. До бас. Дніпра належить 23,5 %, до річок Причорномор'я — 17 % тер. області. Річки М. о. рівнинні зі швидк. течії 0,1-0,3 м/сек. Живлення переважно атмосферне з поміт. участю ґрунт. вод. Осн. частина стоку проходить у весняну повінь. Річки використовують для рибництва, побут., пром., с.-г. водопостачання та транспорту. Протікає 121 річка завдовжки понад 10 км кожна (їхня заг. довж. 3619,84 км). Середні річки бас. Пд. Бугу (довж. у межах області 257 км): Інгул (179 км), Чичиклія (86 км), Кодима (59 км), Чорний Ташлик (41 км), Синюха (24 км); дещо менші, з заг. довж. бл. 100 км — Мертвовід, Громоклія, Гнилий Яланець; внутр.-обл., з заг. довж. 25-60 км — Бакшала, Гарбузинка, Чортала, Солоня, Велика Корабельна, Комишувата. Річки бас. Дніпра: Інгулець (довж. у межах області 96 км) з притокою Висунь (195 км); бас. Березан. лиману — Березань (внутр.-обл.). Пересічна густота річк. сітки 0,1-0,2 км/км². 2018 після 25-річної перерви відновлено судноплавство на Пд. Бузі від Вознесенська до гирла. Обліковано 26 озер заг. пл. 13,79 км². В області побудовано Інгулецьку зрошувально-обводнювальну систему, Білоусів., Пд.-Бузьку, Спас., Явкін. зрошувал. системи, 45 водосховищ (30 комплекс., 104,98 млн м³; 8 іригац., 65,47 млн м³; 4 енергет., 150,77 млн м³; 1 для техводопостачання, 3,93 млн м³; 1 для водопостачання, 31,0 млн м³; 1 спец., 1,47 млн м³) і 1153 ставки, що на 90 % розташ. на малих річках. Серед зонал. типів ґрунтів переважають чорноземи звичайні середньо- та

малогумусні (на Пн.), пд. малогумусні, каштанові та темно-каштанові слабо- і середньосолонцюваті (на Пд.), алювіал. лучні (у заплавах) та лучні осолоділі (у подах). М. о. лежить у межах зони лісостепу (Кривоозер. р-н і зх. частина Первомай. р-ну) та степу (решта тер.). На схилах балок збереглася різнотравно-типчаково-ковилова природна рослинність, в долинах річок — лучна. Під лісами та чагарниками зайнято бл. 2 % тер. області (дуб, осика, клен, чорна тополя, берест, сосна). Пл. полезахис. ліс. смуг 29,3 тис. га. Під держ. охороною перебувають Катеринів. і Вознесен. ліси. Серед фауни — козулі європейські, кабани дикі, лисиці, зайці-русаки, бобри, видри річкові, тхори лісові, хом'яки, сліпачки звичайні, вечірники руді, ховрахи, пацюки, миші польові, тушканчики трипалі; ворони, горобці, зозулі звичайні, дятли великі строкаті, вівсянки звичайні, синиці великі, ластівки, вівсянки садові, перепели, дрохви, фазани, сірі куріпки, припутні, журавлі степові, славки сірі, лиски, луні болотяні та лучні, мартини звичайні, сріблясті та чорноголові, баклани великі, чайки чорноголові, голуби морські та сизі здичавілі, чеграви, качки червоні та сірі, крижні, сірі гусаки, кулики, степові та польові жайворонки; гадюки звичайні, вужі звичайні та водяні, ящірки живородні, зелені та прудкі, полози жовточереві, черепахи болотяні; ропухи зелені, часничниці звичайні, тритони гребінчасті, кумки червоночереві; в акваторії моря — бички, тюлька, піленгас, хамса, атерина, кефаль, чехоня, скумбрія, осетрові, в річках і лиманах — сазани, лящі, шуки, судаки, окуні, тарань, рибець малий, атерина, карасі. У М. о. — 141 об'єкт природно-заповід. фонду заг. пл. 75 450,27 га (3,07 % тер. області): заг.-держ. значення — ділянки Чорноморського біосферного заповідника Волижин ліс та о-ви Довгий і Круглий (Очаків. р-н, 1927, 2741 га), природ. заповідник Єланецький степ (Єланец. і Новоодес. р-ни, 1996, 1675,7 га), нац. природні парки Бузький Гард (Арбузин., Брат., Вознесен., Доманів., Первомай. р-ни, 6138,13 га), Білобережжя Святослава (Березан. і Очаків. р-ни, 35 223,15 га; обидва — 2009), ліс. заказник Рацинська дача (Вознесен. р-н, 1974, 1782 га), ботан. пам'ятка природи Степок (Казанків. р-н, 1975, 11 га), пам'ятка садово-парк. мистецтва Мостівський парк (Доманів. р-н, кін. 19 ст., 28 га), Миколаївський зоопарк (1901, 18,48 га); місц. — регіон. ландшафтні парки Кінбурн. коса (Очаків. р-н, 1992), Гранітно-степове Побужжя (Арбузин., Брат., Вознесен., Врадіїв., Доманів., Кривоозер., Первомай. р-ни, 1994), Тилігул. (Березан. р-н, 1997), Приінгул. (Новобуз. р-н, 2002), Висунсько-Інгулець. (Березнегуват. р-н, 2011), 22 ландшафт., 12 ліс., 10 ботан., 6 гідрол., 2 орнітол., 2 іхтіол. заказники, 20 ботан., 13 гідрол., 7 геол., 2 комплексні пам'ятки природи, 13 заповід. урочищ, 19 парків-пам'яток садово-парк. мистецтва.

Освоєння тер. сучас. Миколаївщини почалося у період пізнього палеоліту (20 тис. р. тому), про що свідчать археол. знахідки з мислив. стоянок. Від поч. 1 тис. до н.

е., змінюючи або витісняючи одне одного, на берегах Чорного моря селилися племена трипіл. культури, кіммерійці, скіфи, сармати. Важливе місце займає грец. колонізація Пн. Причорномор'я. У 647 р. до н. е. на о-ві Березань, що був тоді п-овом, греки заснували поселення Борисфеніда. У 1-й пол. 6 ст. до н. е. вихідці з Мілета заклали на правому березі Бузького лиману, побли. сучас. с. Парутине Очаків. р-ну, місто-державу Ольвія, що стала одним з найбільших екон., торг. і культур. центрів Пн. Причорномор'я. На її тер. нині — «Ольвія» Національний історико-археологічний заповідник Інституту археології НАНУ. У 2-4 ст. пн.-зх. і пн. частина області були заселені ранньослов'ян. племенами черняхів. культури. Наприкінці 4 ст. у Пн. Причорномор'я вторглися великі об'єднання кочових племен тюрк. походження, основу яких складали гуни. Наприкінці 5 ст. після розпаду гунського об'єднання активізувалися слов'ян. племена. У 4 ст. на тер. ниніш. Миколаївщини виникли форпости Київ. Русі для боротьби за торг. шляхи, що вели до Чорного моря. У серед. 13 ст. Пн. Причорномор'я захопили монголо-татари. Нове заселення тер. краю, його госп. розвиток пов'язані з виникненням Запороз. Січі. Пам'ятки археології нац. значення: в Арбузин. р-ні — багаточисл. поселення у смт Костянтинівка (неоліт, енеоліт, епоха бронзи, раннє середньовіччя), поселення у с. Семенівка (неоліт, енеоліт); у Баштан. р-ні — курган. могильник у с. Костянтинівка, стоянка у с. Лук'янівка (мезоліт); у Березан. р-ні — поселення (рим. час) та курган. могильник у с. Калинівка, городище у с. Матіасове (античність); у Брат. р-ні — курган у с-щі Людмилівка, стоянка у с. Українець (пізній палеоліт); у Веселинів. р-ні — фортеця у с. Кременівка (раннє середньовіччя), городище у с. Покровка (рим. час, черняхів. культура); у Вознесен. р-ні — стоянка у смт Олександрівка (мезоліт); у Доманів. р-ні — стоянка у с. Анетівка (пізній палеоліт); у Микол. р-ні — поселення у с. Тернувате (епоха бронзи); в Очаків. р-ні — поселення Пітухівка-1, -2 (античність) у с. Дмитрівка, городище-фортеця у с. Дніпровське (античність, середньовіччя), городище у с. Козирка; у Первомай. р-ні — поселення між селами Грушівка та Мигія (неоліт, Київська Русь), курган. могильник у с. Кінецьпіль; у Снігурів. р-ні — городище у с. Олександрівка (рим. час, черняхів. культура). Тривалий час більша частина Миколаївщини була слабо заселеним степом. Лише в 1760-х рр. на Пн. Очаківщини українці та молдовани заснували т. зв. ханські слободи (напр., Криве Озеро та Голта, що нині у межах Первомайська), мешканці яких платили данину крим. ханові. Нац. пам'яткою також є істор. ландшафт центру Бугогардів. паланки Війська Запорозького (1734-75; с. Богданівка Доманів. р-ну, смт Костянтинівка Арбузин. р-ну та Южноукраїнськ). Знач. випробовуванням для насел. краю стала рос.-турец. війна 1787-91, що вимагала мобілізації величез. людських і екон. ресурсів. Тоді виникла гостра потреба у бойових кораблях для

Чорномор. флоту. 1788 за наказом головнокомандувача рос. військами на Пд. України князя Г. Потьомкіна в гирлі Інгулу розпочато будівництво верфі (нині Чорномор. суднобуд. завод), з якою пов'язані заснування Миколаєва й інтенсивне заселення краю. Від 1797 тер. Миколаївщини входила до складу Новорос., від 1803 — Херсон., від 1922 — Одес. губ.; 1932–37 — Одес. обл. 1802–03 і 1920–22 існувала Миколаївська губернія; 1805–1900 — Микол. (до Крим. війни 1853–56 — Микол. і Севастоп.) військ. губернаторство; 1900–17 — Микол. градоначальство. У 18 ст. на тер. Миколаївщини створ. адміралтей., а у 20-х рр. 19 ст. — військ. поселення. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася. 1923–30 микол. землі були розподілені між Миколаївською округою, Первомайською округою, а також Одес. і Херсон. округами. У серпні 1941 — березні 1944 тер. на Зх. від Пд. Бугу (Голтян. і Очаків. пов. губернаторства Трансністрія) кон- трюювали румун., на Сх. (ген. округи Миколаїв і Таврія) — нім. війська. Діяло рад. і ОУНів. підпілля. Сотні тисяч миколаївців померли під час голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій, були вбиті нацистами та загинули на фронтах 2-ї світової війни. М. о. утвор. 22 вересня 1937. До її складу увійшли Миколаїв, Херсон, Кірове (1939–2016 — Кіровоград, нині Кропивницький) та 38 р-нів (з Одес. обл. передано 29, з Дніпроп. обл. — 9): Аджам., Баштан., Березнегуват., Берислав., Бобринець., Варварів., Великоолександрів., Великолепетис., Витязів., Володимирів., Голопристан., Горностаїв., Долин., Єланец., Єлисаветградів., Знам'ян., ім. Фріца Геккерта, Казанків., Калініндорф., Компаніїв., Кахов., Новгородків., Новобуз., Нововоронцов., Новоодес., Новопраз., Новотроїц., Олександрій., Очаків., Петрів., Привільнян., Скадов., Снігурів., Тилігуло-Березан., Устинів., Хорлів., Цюрупин. і Чаплинський. 10 січня 1939 з М. о. до новоутвореної Кіровоград. обл. відійшли Кіровоград, Аджам., Бобринець., Витязів., Долин., Єлисаветградів., Знам'ян., Кіровоград., Компаніїв., Новгородків., Новопраз., Олександрій., Петрів. і Устинів. р-ни. У тому ж році у складі М. о. створ. Білозер., Херсон. і Микол. р-ни, а р-н ім. Фріца Геккерта ліквідовано. На поч. 1940-х рр. охоплювала 25 р-нів — Баштан., Білозер., Березнегуват., Берислав., Варварів., Великоолександрів., Голопристан., Горностаїв., Єланец., Каланчац., Кахов., Калініндорф., Казанків., Микол., Новоодес., Новобуз., Нововоронцов., Очаків., Привільнян., Скадов., Снігурів., Тилігуло-Березан., Херсон., Цюрупин. і Чаплинський. 30 березня 1944 з М. о. до новоутвореної Херсон. обл. відійшли Херсон і Білозер., Берислав., Великоолександрів., Голопристан., Горностаїв., Каланчац., Калініндорф., Кахов., Нововоронцов., Скадов., Херсон., Цюрупин. і Чаплин. р-ни, а до М. о. передали Арбузин., Благодатнів., Брат., Веселинів. і Вознесен. р-ни Одес. обл. 5 грудня 1944 центр Благодатнів. р-ну перенесено з с. Благодатне у с. Лиса Гора. 8 серпня 1945 унаслідок розукрупнення Варварів. і Тилігуло-Березан. р-нів створ. Широколанів.

р-н. 17 лютого 1954 до М. о. увійшли Великоградіїв., Доманів., Кривоозер., Мостів., Первомай. р-ни Одес. обл. 7 червня 1957 Варварів. і Веселинів. р-нам передано сільради Широколанів. р-ну; 21 січня 1959 Березнегуват. і Казанків. р-нам — сільради Володимирів. р-ну, Арбузин. і Первомай. р-нам — сільради Лисогір. р-ну, Веселинів. і Доманів. р-нам — сільради Мостів. р-ну, Баштан., Єланец. і Новобуз. р-нам — сільради Привільнян. р-ну. 30 грудня 1963 у підпорядкування Микол. обл. ради передано 3 міста: Миколаїв, Вознесенськ (1965 статус міста обл. значення знято, 1975 відновлено) і Первомайськ. Від 30 грудня 1962 після укрупнення в складі М. о. існували 9 р-нів: Баштан., Брат., Вознесен., Доманів., Микол., Новобуз., Новоодес., Первомай. і Снігурівський. 4 квітня 1964 села Адамівка, Вільне, Малиші та Тилігуло-Березанка об'єднано в насел. пункт Березанка, а 14 листопада 1964 Велику Врадіївку перейменовано на Врадіївку. Від 4 січня 1965 після розукрупнення у складі М. о. існували 16 р-нів: Баштан., Березнегуват., Брат., Веселинів., Вознесен., Доманів., Єланец., Жовтневий, Казанків., Кривоозер., Микол., Новобуз., Новоодес., Очаків., Первомай., Снігурівський. 8 грудня 1966 з 4-х сільрад Брат. р-ну та 6-ти Первомай. р-ну відновлено Арбузин. р-н, з Березан. селищ. ради, 5-ти сільрад Микол. р-ну та 6-ти Очаків. р-ну — Березан. р-н, з 10-ти сільрад Кривоозер. р-ну — Врадіїв. р-н. 2 квітня 1987 новозбудованому насел. пункту Південно-Української атомної електростанції присвоєно найменування м. Южноукраїнськ і віднесено до категорії міст обл. підпорядкування. 3 березня 1988 Білоусів. сільраду М. о. передано до складу Великоолександрів. р-ну Херсон. обл. 6 лютого 1991 Очаків став містом обл. підпорядкування. 1939 у М. о. мешкали 919 тис. (урбанізація становила 27 %), 1959 — 1014 тис. (39 %), 1970 — 1148,1 тис. (52,7 %) осіб. Сприятливе екон.-геогр. положення (близькість до пром. центрів Донець-Придніпров. екон. р-ну та вихід до моря), кліматичні та ґрунт. умови зумовлюють розвиток рекреації та туризму, пром. і с.-г. комплексів, порт. господарства та транспорту (мор., автомобіл. і залізнич.) міжнар. значення. Найбільш відомі курортні зони: Коблеве, Рибаківка (Березан. р-н), Очаків. Діють 185 санаторно-курорт. закладів, з них у Березан. р-ні — 122, Очаків. р-ні — 37, Очакові — 17. М. о. — один з високорозвинених індустріал. регіонів України. Гол. пром. підприємства розташ. у Миколаєві, Первомайську, Вознесенську, Южноукраїнську, Очакові, Баштанці, Веселиновому, Новій Одесі, Снігурівці, Ольшанці та ін. Для пром. комплексу області характерна висока концентрація підприємств у пд. (судно- та машинобудування, кольор. пром-сть) та пн. (електроенергетика, машинобудування) регіонах. У заг.-держ. поділі на частку пром. комплексу області припадає бл. 2,5 % реалізов. пром. продукції. В обсязі галузей виробництва України питома вага випуску електроенергії М. о. відповідно займає бл.

3 %, машинобудування — бл. 5 %, металург. комплексу та виготовлення метал. виробів — бл. 2 %, легкої промисловості — бл. 6 %, харчової промисловості — бл. 3 %. Електроенергет. галузь представлена 326-ма електростанціями заг. потуж. понад 3,1 млн кВт. У заг. обсягах виробництва електроенергії області бл. 99 % припадає на Пд.-Укр. АЕС. Працюють кілька потуж. підприємств суднобудування (продукція: танкери, суховантажні судна, контейнеровози, рефрижератори, траулери, плаваючі готелі, катери тощо), низка підприємств, що забезпечують виробництво суднового обладнання. Наук.-вироб. комплекс «Зоря»-«Маш-проект» виготовляє багатопрофіль. газотурбінні двигуни, що використовують як для обладнання кораблів і суден, так і транспортування природ. газу та випуску електроенергії. На сх. березі Дніпро-Бузького лиману розташ. провідне підприємство алюм. промисловості України й одне з найбільших в Європі в галузі кольор. металургії — Миколаївський глиноземний завод. Підпр-ва легкої промисловості спеціалізуються на пошитті чол., жін. і дит. одягу, випуску шкіряної сировини, шкіргалантереї та взуття. У харчової промисловості задіяно понад 700 великих і серед. підприємств, які виготовляють бл. 72 % дит. соків, бл. 48 % фрукт. та овоч. соків і нектарів для дорослих, бл. 18 % свіжого неферментов. та кисломолоч. сиру, бл. 20 % консервов. натурал. овочів, бл. 13 % згущ. молока та вершків, бл. 12 % виноград. вина. Приймання та перероблення молока здійснюють понад 10 підприємств, найпотужнішими з яких є «Лакталіс-Миколаїв», Баштан. сирзавод, Первомайський молочноконсервний комбінат. Знач. внесок у заг. обсяги продукції харчування належить Микол. комбінату хлібопродуктів, підприємствам «САН ІнБев Україна» (пивоваріння), «Сандора» та ін. У регіоні діють харч. підприємства спожив. кооперації — сотні ковбас., консерв. і рибоперероб. цехів. Заг. пл. с.-г. угідь — 2 млн га, з них орних земель — 1,7 млн га (5 % ріллі України). Питома вага області у виробництві с.-г. продукції держави понад 3 %. Структура с. господарства — рослинницько-тваринницька. Вироб. діяльність здійснюють понад 750 с.-г. підприємств (найбільші: «Агро-1», «Агросоюз», «Агрофлагман», «Агроф'южн», «Благодатнен. птахопром», «Владам», «Зелений Гай», «Коблево», «Колос-2011», «Миг-Сервіс-Агро», «Нібулон», «Промінь», «С-Росток», «Техмет-юг», «Україна»), 3,9 тис. фермер. госп-в і понад 220 тис. влас. госп-в жителів. У М. о. отримують високі врожаї практично всіх с.-г. культур: понад 2 млн т зернових (складає бл. 6 % у заг.-укр. обсязі), 500 тис. т насіння соняшнику (7 %), 400 тис. т овочів (понад 3 %), 40 тис. т ягід і фруктів і 50 тис. т винограду на рік. В області виноградники займають 5 тис. га, плодово-ягідні насадження — 3,5 тис. га. Щорічно в середньому виробляють 50 тис. т м'яса, 370 тис. т молока, 500 млн шт. яєць. Область має розгалужену транспортну систему. Через її тер. проходять автошляхи (заг. користування — 4810,2 км, з них держ.

значення — 563 км) Київ-Одеса, Полтава-Кропивницький-Платонове, Благовіщенське-Вознесенськ-Миколаїв, Одеса-Мелітополь-Новоазовськ, Дніпро-Кривий Ріг-Миколаїв, Олександрівка-Кропивницький-Миколаїв та ін. Експлуатац. довж. залізнич. колій заг. користування — 28,9 км² шляхів на 1 тис. км² тер. Міжнар. коридори: автомобіл. та залізнич. Євроазіат. (відповідно Одеса-Миколаїв-Херсон-Джанкой-Керч; Одеса-Миколаїв-Херсон-Чорноморськ-поромна переправа через Чорне море-Грузія) і Причорномор. (Рені-Ізмаїл-Одеса-Миколаїв-Херсон-Мелітополь-Бердянськ-Маріуполь-Новоазовськ; Рені-Ізмаїл-Одеса-Чорноморськ-Миколаїв-Херсон-Колосівка-Помошна-Знам'янка-Дніпро-Ясинувате-Квашине). Дніпро-Бузький морський торговельний порт, Миколаївський морський торговельний порт, «Ольвія» Спеціалізований морський порт (до 2017 — «Октябрськ»), Миколаївський річковий порт і 3 великих термінали складають єдиний Бузько-Дніпров. мор. транспорт. вузол на пн. узбережжі Чорного моря. Навігація в акваторіях портів триває цілий рік. З метою удосконалення та створення належ. умов для безпеч. мореплавства, охорони життя людини та довкілля в області функціонує держ. підприємство «Дельта-лоцман», на баланс якого передані Бузько-Дніпров. лиман. і Херсон. мор. канали, а також покладені функції регулювання руху суден у визначеному р-ні. Мор. спеціалізов. порт «Ніка-Тера» перевантажує та зберігає хлористий калій, сульфат амонію, карбамід, аміачну селітру, діамоній фосфат, нітроамофос, фосфорити тощо. За 13 км від Миколаєва — Міжнар. аеропорт «Миколаїв».

У Миколаєві — Імпульсних процесів і технологій Інститут НАНУ; у с. Полігон Вітов. р-ну — Миколаївська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту зрошувального землеробства НААНУ. Освітня мережа М. о. складається із 70 закладів вищої, профес. і профес.-тех. освіти (більшість у Миколаєві, є також у Первомайську та с. Мигія Первомай. р-ну, Вознесенську, Новому Бузі), 524 — заг. серед., 566 — дошкільн., 40 — позашкільної. У підпорядкуванні Микол. обл. ради — Миколаївське вище училище фізичної культури; Миколаївський коледж музичного мистецтва, Миколаївський коледж культури і мистецтв; Микол. інститут післядиплом. пед. освіти, Микол. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. підприємств, установ і організацій, Новобуз. пед. коледж, Микол. базовий мед. коледж, Первомай. мед. коледж, Микол. спец. заг.-осв. школа, Микол. (№ 2, 3, 4, 6, 7), Вознесен. («Обдарованість»), Очаків., Первомай., Антонів., Володимирів., Лисогір., Мішково-Погорілів., Новопетрів., Привільнен., Рацин., Шевченків., Широколанів. заг.-осв. школи-інтернати, Березків. навч.-вихов. комплекс «заг.-осв. школа-інтернат-ліцей»,

Очаків. дит. оздоров. заклад «Вітрила», Оздоров. центр «Орлятко», 3 Микол. центри для учнів. молоді (наук.-тех. творчості; туризму, краєзнавства та екскурсій; еколого-натуралістич.). Заклади культури обл. значення: Миколаївська обласна філармонія, Миколаївський академічний український театр драми та музичної комедії, Миколаївський академічний художній російський драматичний театр, Миколаївський обласний театр ляльок; Микол. обл. Палац культури, Микол. обл. центр нар. творчості та культ.-осв. роботи; Миколаївський обласний краєзнавчий музей, Миколаївський обласний художній музей ім. В. Верещагіна; Миколаївська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гмирьова, Миколаївська обласна наукова медична бібліотека, б-ки для дітей ім. В. Лягіна та для юнацтва. Микол. обл. центр нар. творчості та культ.-осв. роботи координує діяльність 508-ми закладів культури клуб. типу (з них 462 — сільських) і регулює роботу 2511-ти клуб. формувань. З усіх колективів Миколаївщини 179 удостоєні звання «народний» та «зразковий», з них 147 підпорядк. Мін-ву культури України. 2017 на тер. області музейні колекції містили майже 0,5 млн предметів, серед яких переважна більшість (72 %) — речові, 10 % — писемні, 6 % — фото-, фоно-, кіно- та відеодокументи, 4 % — образотворчі та декор.-ужиткові. Протягом року експонували 33,8 тис. предметів осн. фонду (6,8 % від їх заг. кількості). Діяльність музеїв забезпечували 258 працівників, третина з яких — науковий співробітник і екскурсоводи. 2016 вони підготували 75 наук. вид. і публікацій, розробили 132 тематико-експозиц. плани, відкрили 265 виставок і провели майже 7 тис. екскурсій. Діють 159 музеїв, створених у складі підприємств, установ, організацій і навч. закладів, де зберігається 140,3 тис. предметів. Збереженням пам'яток культури та побуту М. о., пропагуванням нац. традицій України, вивченням історії Миколаївщини, дослідж. природи, формуванням патріотизму та духов. культури також займаються Вознесенський історичний музей, Вознесенський художній музей Є. Кибрика, Очаківський військово-історичний музей ім. О. Суворова, Очаківський музей мариністичного живопису ім. Р. Судковського, Первомайський краєзнавчий музей, Южноукраїнський історичний музей, Баштанський краєзнавчий музей, Березан. нар. істор. музей, Березнегуват. істор.-краєзн. музей, Брат. нар. істор.-краєзн. музей ім. М. Радкевича, Веселинівський історико-краєзнавчий музей, Врадіївський історичний музей, Доманівський історичний музей, Еланецький історичний музей, Казанківський історичний музей, Кривоозерський історико-краєзнавчий музей, Новобузький історичний музей, Новоодеський краєзнавчий музей, Снігурівський історико-краєзнавчий музей. На Миколаївщині — 504 публіч. б-ки (центр. для дорослих — 22, центр. для дітей — 19, міських — 58, сільс. — 402; сукуп. фонд — понад 8 млн прим.) та 397 б-к навч. закладів. Міські та сільс. б-

ки об'єднані в централіз. бібліотечні системи. 1991 організовано Микол. обл. бібліотечну асоц., а 2010 — Микол. регіон. відділення Укр. бібліотеч. асоц. 2017 у рамках відзначення 80-річчя утворення М. о. проведено наук.-практ. конф. «Миколаївщині — 80: час, події, особистості» в Микол. обл. універс. наук. б-ці, заключ. етап обл. мист. акції сімей. худож. творчості «Єдина родина» в Микол. обл. ХМ та організовано фотовиставку «Сучасники епохи» в Микол. обл. краєзн. музеї. У тому ж році відбулися: Всеукр. фестиваль-конкурс гумору та сатири «Усмішки Глазового», обл. конкурс розмов. жанру «Барви надії»; Всеукр. фестиваль театр. мистецтва «Від Гіпаніса до Борисфена», обл. конкурс аматор. театрів «Миколаївська Мельпомена», відкритий регіон. фестиваль театрів ляльок і студій ляльк. мистецтва «Кришталева лялька»; Всеукр. фестиваль-конкурс пісен. творчості «Пісенний драйв», обл. огляд вокал., фольклор. колективів та хорових груп і окремих виконавців «Материнська пісня»; Міжнар. мист. акція-фестиваль гітар. мистецтва «Vivat'guitara!», фестиваль хорошої укр. музики, фестиваль виконавців на нар. інструментах ім. Г. Манілова, відкритий конкурс молодих джаз. виконавців «Performance jazz 2017», обл. конкурс духових оркестрів «Оркестру звуки чарівні»; Всеукр. відкритий конкурс хорових диригентів «Сонячний струм»; Всеукр. фестиваль-конкурс хореогр. мистецтва «Миколаївські зорі», обл. конкурс хореогр. мистецтва «Перлина Прибужжя»; обл. фестиваль дит. та юнац. творчості «Art-mix», обл. дит. конкурс «Квітка Прибужжя», обл. конкурс дит. хорових колективів і вокал. ансамблів «Барвінковий спів», гала-концерт учнів мист. шкіл М. о. «Джерело юних талантів»; обл. виставка худож. виробів майстрів Миколаївщини «Диптих-арт» тощо. Нац.-культурні заходи: свято азерб. культури «Вас запрошує країна вогнів — Азербайджан»; День рідної мови «Па-беларуску серцяйка спявае» (серед організаторів — Микол. обл. нац.-культурне товариство білорусів «Голас Радзіми»), виставка «Завуся я тольки Янка Купала»; обл. міжетніч. фольклор. фестиваль «Етнічна спадщина» та свято «Сурва» (Болгар. культурно-просвітн. центр «Търновка» та Центр дозвілля «Софія»); День грузин. культури; темат. лекція, присвячена 500-річчю Реформації, та виставка «Лютеран. культ. споруди на території України» (Микол. обл. центр нім. культури); святк. концерт «Бахталє збирає друзів» (Микол. обл. громад. організація ромів «Романе Бахт»); фотовиставка, присвячена року Японії в Україні (Микол. міське молодіжне просвітн. товариство япон. культури «Татікадзе»); фестиваль нац. культур «Дружба». Функціонують Микол. обл. організації НСПУ (голови: 1989-92 — В. Бойченко, 1992-2000 — Ю. Миронов, 2000-10 — В. Качурін, 2010-18 — Д. Кремінь, відтоді — В. Марущак), НСХУ (від 2005 — засл. діяч мистецтв України О. Приходько; нар. художниками України стали А. Антонюк, М. Бережний і М. Рясницький), Національної спілки краєзнавців України

(тривалий час очолював Петро, а від 2011 — його син Олександр Тригуби), НСЖУ, НСАУ, Національної спілки фотохудожників України, Всеукр. спілки діячів естрад. мистецтва України, Спілки театр. діячів (нині голова — засл. арт. України О. Леоненко); осередки — НСМНМУ (Л. Лістунова), НСКУ (О. Таганов), Нац. хореогр. спілки України (М. Мерлянов); відділ. — Національної всеукраїнської музичної спілки, Спілки дизайнерів України, Національної спілки рекламистів. Газети Миколаївщини: обл. — «Рідне Прибужжя»; міські — «Вечерний Николаев», «Контакт» (Южноукраїнськ), «Очаків», «Вісник Первомайська», «Новоодеський вісник»; рай. — «Нове життя» (Арбузин. р-н), «Голос Баштанщини», «Березань», «Народна трибуна» (Березнегуват. р-н), «Перемога» (Брат. р-н), «Зоря» (Веселинів. р-н), «Вісті Вознесенщини», «Вісник Врадіївщини», «Трибуна хлібороба» (Доманів. р-н), «Єланецький вісник», «Вісник Жовтневщини» (Вітов. р-н), «Голос Казанківщини», «Кривоозерщина», «Маяк» (Микол. р-н), «Вперед» (Новобуз. р-н), «Промінь» (Новоодес. р-н), «Чорноморська зірка» (Очаків. р-н), «Прибузький вісник» (Первомай. р-н), «Вісті Снігурівщини»; сільс. — «Вісник Семенівської сільської ради» (Арбузин. р-н), «Лисогірчанка» (Первомай. р-н) та ін. Микол. обл. мед. заклади: інфекц., клінічна й офтальмол. лікарні, лікарня віднов. медицини, психіатр. лікарні № 1 і № 2, клініч. шпиталь для ветеранів війни, лікар.-фізкультур., нарколог., онколог., протитуберкульоз., шкірно-венерол. диспансери, Будинок дитини, стоматол. поліклініка, станція переливання крові, бюро судово-мед. експертизи, центри здоров'я, мед.-соц. експертизи та паліатив. допомоги й інтегрованих послуг; дит. — інфекц. і клінічна лікарні, санаторії «Дубки» (туберкульоз.) і «Південний» (кардіоревматол.). Є Первомай. центр. міська багато-профіль., Южноукр. міська, Арбузин., Баштан., Березан., Березнегуват., Брат., Веселинів., Вознесен., Врадіїв., Доманів., Єланец., Казанків., Кривоозер., Микол., Новобуз., Новоодес., Очаків., Первомай. і Снігурів. центр. рай. лікарні; Вознесен. і Первомай. міські, Арбузин., Баштан., Березан., Березнегуват., Брат., Веселинів., Вітов., Вознесен., Врадіїв., Доманів., Єланец., Казанків., Кривоозер., Микол., Новобуз., Новоодес., Очаків., Первомай. і Снігурів. центри первин. мед.-сан. допомоги. Соц. захист здійснюють Микол. обл. центри ресоціалізації наркозалеж. молоді, соц.-психол. допомоги, соц. служб для сім'ї, дітей та молоді й обліку безхатченків, Баратів., Баштан., Виноградів., Горожан., Лупарев., Новосвітлів. і Первомай. психоневролог. інтернати, Степів. дит. будинок-інтернат, Вознесен. і Микол. геріатричні пансіонати. Для занять фіз. культурою та спортом створ. Центри олімпій. підготовки з пріоритет. видів спорту, з баскетболу та команд. ігрових видів спорту, Микол. обл. спеціалізов. ДЮСШ олімпій. резерву з вітрил. спорту «Обл. яхт-клуб», Микол. обл. ДЮСШ «Обл. шахово-шашк. клуб» ім. М.

Шелеста, Микол. обл. ДЮСШ паралімпій. резерву, 2 Микол. обл. комунал. комплексні ДЮСШ, Микол. обл. школа вищої спорт. майстерності, Микол. обл. центр фіз. здоров'я насел. «Спорт для всіх», Микол. регіон. центр з фізичної культури і спорту «Інваспорт». Станом на 1 січня 2018 у М. о. — 799 реліг. організацій 32-х конфесій, напрямів, течій, з яких 751 реліг. громада. Діють реліг. упр. Микол. єпархій УПЦ МП і УПЦ КП, Вознесен. єпархія УПЦ МП, обл. об'єдн. євангел. християн-баптистів і християн віри євангельської (п'ятидесятників), Пд. конф. християн адвентистів сьомого дня, упр. Об'єдн. незалеж. (повноєвангел.) християн. церков «Хліб Життя», Об'єдн. юдей. реліг. громад і організацій Микол. регіону, Микол. обл. упр. реліг. центру Божої церкви християн віри євангельської. Є 244 типові культові та 453 пристосовані під реліг. цілі споруди. Реліг. громадами започатковано роботу 270-ти неділ. шкіл для дітей і дорослих. Пам'ятки архітектури нац. значення: муров. альтанка у Вознесенську (1837), Микол. собор у Очакові (1804), Покровська церква (1805) та дзвіниця (1839) у Первомайську, Катеринин. церква у с. Катеринка Первомай. р-ну (кін. 18 ст.). У Вознесенську народилися ботанік, селекціонер А. Сапегін (академік АН УРСР), економіст Б. Бур-кинський (академік НАНУ), фахівці в галузі будівництва І. Баренбойм, В. Федоренко, мовознавець О. Бондар, лікарі О. Горбань, О. Котенко, О. Лобенко, В. Суслов, фахівець у галузі машинобудування П. Лінчевський, фізик С. Неділько, фахівець у галузі механіки В. Тульчий, хімік Т. Ракитська, фахівець у галузі біології та технології вирощування винограду Г. Турянський; поети, прозаїки, драматурги О. Вознесенський, В. Савченко, Л. Федорук; скульптори І. Андреолетті та В. Щербина; графіки, живописці Є. Кибрик (нар. художник СРСР), Г. Жанков, В. Лукач; театрознавець Р. Бернацька; актори Д. Франько (нар. арт. УРСР), В. Бойко (засл. арт. УРСР); тренери О. Кисельов, І. Муренко (обидва — [легка атлетика](#)); родина автомоделістів Бойків; Герой Радянського Союзу Ш. Кордонський; в Очакові — математик М. Карташов, економіст О. Суслов; поет А. Копштейн, письменник О. Сергєєв; графік, етнограф А. Ждаха; живописці, графіки В. Марусенко, О. Татаренко; архітектор Л. Погорєлов; Герої Рад. Союзу Г. Потьомкін, Г. Смирнов; у Первомайську — історик С. Аппатов, лікарі Н. Башмакова, Т. Запорожець, В. Кушнір, економісти М. Богачевський, О. Патоков, фахівець у галузі виноробства В. Гержикова, фахівець у галузі технології консервов. продуктів Л. Тележенко, фахівець у галузі корабел. гідродинаміки Л. Дихта, фахівець у галузі будівництва А. Єсипенко, геолог І. Зелінський, океанолог П. Ломакін, фахівець у галузі нафтоперероб. промисловості В. Костюк, фахівець у галузі металургії В. Кочо; поет, прозаїк, кіноактор, режисер М. Вінграновський, письменник, перекладач В. Колодій; актори В. Аркушенко (нар. арт. УРСР), О. Кошутський (засл. арт. УРСР); композитор М. Вілінський (засл. діяч

мистецтв УРСР), композитор, скрипаль, альтист Я. Каплун; Герої Рад. Союзу В. Драгомирецький, Я. Лобов; у Южноукраїнську — спортсменка (плавання) Г. Дзеркаль. Серед видат. уродженців Арбузин. р-ну — церк. діяч Кукша (К. Величко), Герой Радянського Союзу І. Торжинський (обидва — Арбузинка); фізіолог, біофізик, академік НАН Білорусі В. Матюхін (с. Петропавлівка), фахівець у галузі електротехніки, чл.-кор. АН УРСР А. Нестеренко, агроном Я. Вербін, філософ В. Куценко, економіст Д. Полозенко (усі — с. Благодатне), фахівець у галузі будівництва В. Вировий (с. Остапівка), лікарі Ю. Волянський (с. Новогригорівка), О. Коздоба (с. Новокрасне), фахівець у галузі фізіології та біохімії с.-г. тварин І. Самойленко (с. Воєводське); архівіст, палеограф, бібліотекознавець Ю. Дияківський, поет М. Палієнко (обидва — с. Семенівка); тренер (велоспорт) В. Тофан (с. Воєводське); Герой Радянського Союзу В. Величко (с. Новокрасне); Баштан. р-ну — літературознавець Г. В'язо-вський; монументаліст, живописець Г. Довженко; промисловець, фахівець у галузі будівництва П. Єсипенко; Герої Рад. Союзу Л. Агеев, І. Бондаренко, М. Железний (усі — Баштанка); правознавець, чл.-кор. АН СРСР М. Аржанов (с. Плющівка), фахівець у галузі електротехніки М. Бенардос (с. Мостове), фізик Л. Білоус, математик К. Задирака (обидва — с. Інгулка), фахівець у галузі сцинтиляц. матеріалознавства та радіац. приладобудування М. Старжинський (с. Кашперо-Миколаївка), біохімік О. Федоров (с. Привільне), історики Т. Гавриленко (с. Новопавлівка), В. Нем'ятий (с. Новогеоргіївка), філософ М. Цибра (с. Привільне), лікарі Л. Каськова (с. Богданівка), Л. Лейтес (с. Плющівка); публіцист, громад.-політ. діяч Д. Боровик (хутір побл. с. Булгакове), прозаїк Н. Славін (с. Новополтавка); скульптор Б. Діба (с. Кашперо-Миколаївка); мистецтвознавці Є. Гайова (с. Новоолександрівка), А. Мороз (с. Добра Криниця); актор, нар. арт. УРСР Г. Тищенко (с. Бормашове); конезаводчик, меценат, колекціонер Я. Бутович (с. Кашперо-Миколаївка), промисловець, фахівець у галузі кораблебудування М. Співак (с. Андріївка); спортсмен (плавання) С. Бойченко; Герої Рад. Союзу М. Будюк (обидва — с. Мар'ївка), М. Гребенюк (с. Ма-р'янівка), І. Григор'єв (с. Новоолександрівка), Г. Лебідь (с. Лук'янівка), О. Летучий (с. Добре), І. Павлов (с. Явкіне), Г. Пегов (с. Привільне); Березан. р-ну — фахівець у галузі будівництва П. Кривенко (с. Анатолівка), біохімік І. Літовка (с. Кімівка), лікар Г. Скрипченко (с. Тузли), агроном В. Яровенко (с. Вікторівка); живописці, графіки В. Гоманюк (с. Михайлівка), О. Громовий, М. Дмитрух (обидва — с. Краснопілля); Герої Рад. Союзу В. Андреев (с. Комісарівка), П. Конєв (с. Тузли), С. Кручених (с. Анатолівка), З. Пенак (с. Вікторівка), О. Суслов (с. Андріїво-Зоріно), М. Щербина (с. Кімівка); Березнегуст. р-ну — історик, літературознавець, дійс. чл. НТШ І. Борщак, фахівець у галузі виноградарства, чл.-кор. УААН О. Лян-ний, фахівець у галузі чорної металургії В.

Курганов, історик Ю. Котляр; графік Л. Бойко, майстриня декор. розпису та писанкарства С. Пишняк; військ. діяч О. Єгоров (усі — Березнегусте); фахівець у галузі суднобудування, Герой України М. Романчук (с. Новоукраїнка); міколог В. Гелюта, геолог, геоморфолог П. Заморій (обидва — с. Висунськ), гірн. інж. А. Поліщук (с. Петропавлівка), сходознавець, бібліотекознавець В. Іваницький (с. Калужьке), психолог Б. Цуканов (с. Токареве); скульптор П. Кравченко (с. Кавказ); співачка, нар. арт. УРСР М. Бем (с. Веселе); Герой Радянського Союзу В. Веденко (с. Висунськ); Брат. р-ну — фізик В. Вахненко, фахівець у галузі гідротехніки В. Снісаренко; поет, публіцист С. Конак (усі — Братське); фахівець у галузі гірн.-хім. промисловості І. Зозуля (с. Улянівка), брати — фахівець у галузі залізнич. транспорту Анатолій і поет, перекладач, літ. критик Микола Котенки (с. Но-вомар'ївка); графік О. Данченко (с. Новоолексіївка), скульптор А. Кравченко (с. Павлодарівка); родина відомих театр. діячів Тобілевичів — П. Саксаганський (нар. арт. СРСР), М. Садовський і М. Садовська-Барілотті (с. Кам'яно-Костувате); співачка, нар. арт. РФ, засл. арт. України Л. Сенчина (с. Кудрявське); актор, режисер, засл. діяч мистецтв України М. Кравченко (с. Петрівка Перша); Герой Радянського Союзу В. Воронін (с. Воронине); Веселинів. р-ну — правознавець, філософ, чл.-кор. НАПрНУ О. Мироненко (с. Покровка), філософ В. Коцюбинський (с. Новий Городок), лікар І. Завгородній, економіст О. Котикова (обидва — с. Широколанівка), археолог Б. Мозолевський (с. Миколаївка); поет А. Харланович (с. Кременівці), журналіст Л. Бурчо (с. Широколанівка); актор, нар. арт. України В. Кондратьєв; Герой Радянського Союзу М. Зуб (обидва — с. Покровка); Вітов. р-ну — фахівець у галузі машинобудування і створення зв'язних, навігац. та геодез. систем, академік РАН М. Решетньов (с. Білозірка), фахівець у галузі зрошув. землеробства, академік НААНУ В. Ушкаренко (с. Михайло-Лар'ївка), лікарі Ю. Бажора (с. Шабельники), Г. Колесников (с. Воскресенське), фахівець у галузі електрики В. Блінцов, фізик М. Копит (обидва — с. Бармашове), агрономи В. Писаренко (с. Прибузьке), М. Шепель (с. Лимани); майстриня худож. вишивки О. Буга (с. Костянтинівка), гончар С. Глушко (с. Лупареве); співак, нар. арт. УРСР І. Пономаренко (с. Калинівка); танцюрист, балетмейстер, засл. арт. УРСР А. Бурдейний (с. Котляреве); брати — тренери (веслування академічне) Георгій і Олег Волощуки (с. Миколаївське); Герої Рад. Союзу А. Баклан, С. Шаповаленко (обидва — с. Калинівка), Л. Бутков (с. Засілля), Г. Шапар (с. Новомиколаївка); Вознесен. р-ну — правознавець О. Костенко (академік НАПрНУ; с. Щербанівське), літературознавець О. Александров, педагог О. Іваницький (обидва — с. Воронівка), астроном М. Діварі (с. Білоусівка), лікар Б. Дмитрієв (с. Трикрати), фахівець у галузі електрозв'язку М. Захарченко (с. Прибужани), біолог С. Негруцький (с. Новогригорівка); Герої Рад.

Союзу А. Артеменко (с. Прибужани), С. Коршунович (с. Таборівка), Я. Кольчак (с. Ракове); Врадіїв. р-ну — фізик Ю. Ваксман; Герой Радянського Союзу І. Гросул (обидва — Врадіївка); лікарі В. Гирля, Л. Гоцуляк (обидва — с. Кумарі); письменник А. Жикол (с. Бобрик); живописець, графік В. Ерліх (с. Новопавлівка); Герої Рад. Союзу О. Гончаренко (с. Біляєве), Д. Дяченко (с. Кумарі), повний кавалер ордена Слави О. Лященко (с. Краснопіль); Доманів. р-ну — економіст, чл.-кор. НАНУ С. Дорогунцов, гірн. інж. В. Клочков, історик, архівіст Л. Левченко (усі — Доманівка); академік НАМНУ А. Лобенко (с. Мостове), біохімік К. Леутський (с. Олександродар), лікар А. Дехтяр (с. Богданівка), вет. лікар О. Михайлюк (с. Копані), фахівець з охорони довкілля та рац. використан-ня природ. ресурсів Ю. Бланк, літературознавець І. Луценко (обидва — с. Прибужжя); письменник Є. Кравченко (с. Володимирівка), мистецтвознавець М. Черепанин (с. Голуби); архітектор М. Габрель (с. Маринівка); майстриня худож.-декор. мистецтва В. Коздровська (с. Великівка), скульптор М. Савицький (с. Щасливка); артистка оперети, нар. арт. УРСР Л. Маковецька-Трофимчук (с. Олександродар), співак, засл. арт. України В. Макойников (с. Цвіткове); спортс-менка (хокей на траві) Т. Кобзенко (с. Прибужжя); Герої Рад. Союзу М. Грабовенко, М. Кирток (обидва — с. Маринівка), Ю. Дорош (с. Прибужжя), І. Лихий (с. Новоселівка), І. Цибенко (с. Зелений Гай); Єланец. р-ну — радіофізик І. Черненко, фахівець у галузі технології зберігання харч. продуктів В. Жадан, філософ Г. Лозко; поетеса Л. Золотоноша; диригент, засл. діяч мистецтв Латвій. РСР О. Данилов; льотчик-космонавт Ю. Гідзенко (усі — Єланець); біолог, чл.-кор. НАПНУ О. Явоненко (с. Новомиколаївка), лікар М. Овчаренко (с. Федоро-Михайлівка); поет І. Мельниченко; графік, живописець П. Ігнат'єв; актор, засл. арт. України В. Карпенчук (усі — с. Возсіятське); Казанків. р-ну — письменники Ф. Степанов, В. Чепіга; графік В. Бурлака; актриса, засл. арт. УРСР Л. Попова; Герой Радянського Союзу А. Мірович (усі — Казанка); чл.-кор. НАМНУ В. Бардов (с. Нове Чуднове), правознавець І. Козаченко (с. Новолазарівка), біолог В. Портянко (с. Романівка); поет, засл. діяч мистецтв України П. Глазовий (с. Новоскелюватка), письменник Д. Надіїн (с. Володимирівка); живописець В. Крюков (с. Нове); спортс-мен, тренер (греко-рим. боротьба) І. Богдан (с. Дмитро-Білівка); Герой Радянського Союзу К. Вишневецький (с. Дмитрівка); Кривоозер. р-ну — мовознавець Л. Кадомцева, фахівець у галузі статистики Й. Пасхавер (обидва — Криве Озеро); геофізик, океанограф С. Богуславський (с. Велика Мечетня), фахівець у галузі тех. гідродинаміки В. Дідур (с. Очеретня), лікарі Л. Ганул (с. Велика Мечетня), М. Колесник (с. Секретарка), В. Ліпковський (с. Берізки), мовознавці Й. Дзендзелівський (с. Мазурове), В. Дроздовський (с. Миколаївка), С. Смеречинський (с. Велика Мечетня), економіст В. Ясінський (с. Берізки); актор, нар. арт. УРСР

Д. Борщов (с. Курячі Лози), композитор, акордеоніст, засл. діяч мистецтв України В. Зубицький; правознавець Л. Григор'єва (обидва — с. Голоскове); Герої Рад. Союзу В. Бодня (с. Луканівка), О. Голембієвський (с. Велика Мечетня), Б. Єремєєв (с. Михалкове), К. Петровський (с. Гойдаї); Новобуз. р-ну — Герой України, учасник 2-ї світової війни О. Момотенко; селекціонер, генетик, чл.-кор. НААНУ В. Коваленко, лікар С. Боржим, поет, літературознавець, перекладач С. Крижанівський, педагог Ю. Руденко; архітектор М. Кресальний; скульптор, засл. діяч мистецтв України В. Федченко; співак, нар. арт. України А. Дуда; спортсмен ([кікбоксинг](#), бокс, змішані єдиноборства) С. Кутін; Герої Рад. Союзу М. Мар'яновський, В. Цибулько (усі — Новий Буг); фахівець у галузі металургії М. Белкін (с. Новоополтавка), фахівець у галузі гідроаеромеханіки В. Коваленко (с. Новокосянтинівка), астроном І. Коваль (с. Ганнівка), біо-лог Г. Гревцова (с. Новоополтавка), лікар Ю. Вікалюк (с. Софіївка); живописець, графік В. Кучер-Куцан (с. Шевченкове); хор. диригент В. Кучеровський (с. Новокосянтинівка); Герой Радянського Союзу М. Москаленко (с. Вільне), повний кавалер орденів Слави І. Андрюхов (с. Скоблеве); Новоодес. р-ну — біолог, академік НАМНУ М. Головенко, педагог; композитор В. Кучеров; спортсмен ([академічне веслування](#)) А. Шпак (усі — Нова Одеса); економіст, політ. діяч О. Гаркуша (с. Баловне), лікар М. Калиниченко (с. Кандибине); поет А. Качан (с. Гур'ївка), художник-проектант, майстер худож. текстилю, засл. діяч мистецтв України В. Іваницький (с. Червоноволодимирівка); співак, засл. арт. України Б. Буряк (с. Касперівка), хореограф, балет-мейстер, засл. арт. України В. Кирилюк (с. Криворіжжя); спортсменка (академ. веслування) Н. Кваша (с. Піски); Герої Рад. Союзу І. Вернигоренко (с. Михайлівка), З. Доній (с. Підлісне), Г. Кіба (с. Піски), Д. Куро-п'ятник (с. Костянтинівка), А. Петраковський (с. Нижня Сафронівка); Очаків. р-ну — історик, політолог М. Іванов, фахівець у галузі буд. механіки суден Л. Коростильов, фахівець у галузі с. господарства І. Шевченко (усі — с. Кам'янка), географ А. Кривульченко; прозаїк, літ. критик О. Глушко (обидва — с. Покровка), прозаїк І. Кушко (с. Парутине); театр. діяч О. Книга (засл. діяч мистецтв України; с. Покровка); Герой Радянського Союзу І. Рачков (с. Іванівка); Первомай. р-ну — фізіолог тварин, академік АН УРСР О. Квасницький (с. Лиса Гора), фахівець у галузі с.-г. механіки, чл.-кор. НАНУ П. Василенко (с. Мигія), вчений-селекціонер, академік НААНУ В. Кравченко (с. Станіславчик), геофізик Д. Бабієнко (с. Грушівка), економіст П. Дубинов (с. Мигія), агрохімік, ґрунтознавець А. Ляшок (с. Степківка), лікар В. Пономарчук (с. Катеринка), філософ В. Панченко (с. Тарасівка), історики М. Скрипник (с. Софіївка), М. Шитюк (с. Лиса Гора); поет А. Ярмутьський (с. Чаусове); живописці Р. Бодрієнко (с. Грушівка), І. Жуматій (засл. діяч мистецтв Молдав. РСР; с. Синюхін Брід); громад. діячка Є. Даллас (с. Кам'яна Балка); тренери Ю. Кірілов

(вільна боротьба; с. Катеринівка), В. Кузьменко (стрибки у воду; с. Лиса Гора); повстан. отаман К. Бондарук; Герої Рад. Союзу А. Абрамович, С. Пономарчук, В. Моргуненко (усі — с. Катеринка), О. Вахненко (с. Лиса Гора), В. Головченко, М. Шкурко (обидва — с. Степківка), О. Горбачевський (с. Лукашівка), П. Гречаний (с. Кримка), С. Крижанівський (с. Довга Пристань), В. Плохой (с. Верхній Бишкін), Д. Шкелест (с. Станіславчик); Снігурів. р-ну — журналіст І. Ширенко; живописці, графіки Г. Голубова, С. Курак, О. Кучеров, майстриня худож. вишивки Л. Мельник (усі — Снігурівка); селекціонер, генетик Ю. Лавриненко (с-ще Світла Дача), агрономи В. Сніговий (с. Покровське; обидва — чл.-кор. НААНУ), В. Салатенко (с. Єлизаветівка), гірн. інж.-маркшейдер І. Лисиця (с. Василівка), хімік О. Юрженко (с. Баратівка); письменник О. Бердник (с. Вавилове).

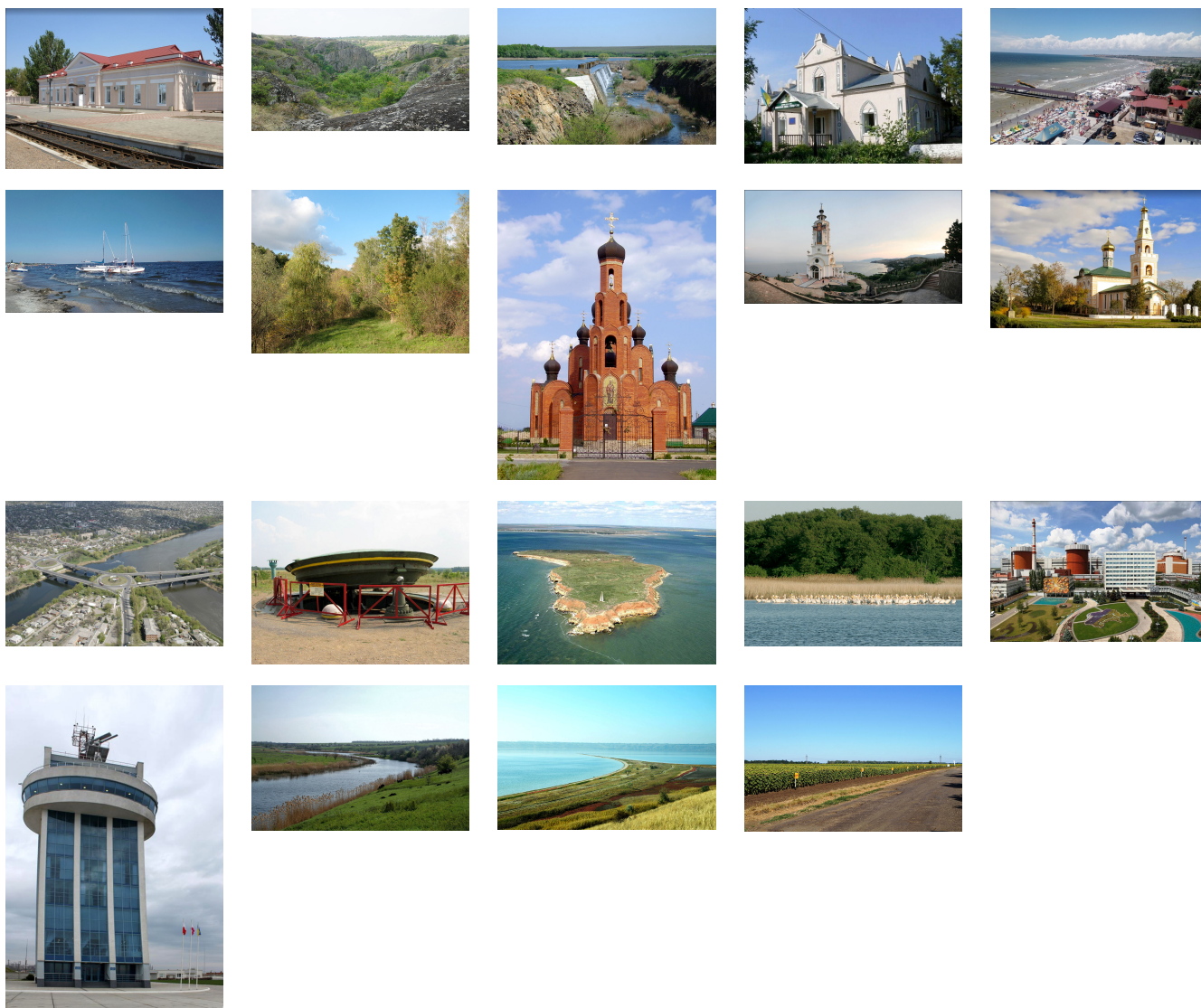
Рекомендована література

1. Коренів І. О. Миколаївська область. К., 1958;
2. Вибірний П. Миколаївщина: Путівник по пам'ят. місцях. О., 1970;
3. Николаевщина в цифрах: Краткий статистичес. сб. Н., 1974;
4. 1978;
5. 1980;
6. 1983;
7. Шкварець В. П., Мельник М. Ф. Миколаївщина: Погляд крізь століття. М., 1994;
8. Заболотний В. В., Лісецький Ф. М., Молодецький А. Є. Миколаївська область: Геогр. слов.-довід. М., 1996;
9. Павлик І. С., Тригуб П. М., Білюк О. В. Історія Миколаївщини. М., 1997;
10. Шитюк М. М. Голодомори ХХ століття в Україні. М., 1998;
11. Добровольський О. Крізь тисячоліття: Історія Миколаївщини в топонімах. М., 1998;
12. Релігійні організації на Миколаївщині: Історія та сучасність: Наук.-популяр. довід. М., 2001;
13. Інвестиційна та будівельна діяльність підприємств Миколаївської області у 1999–2000 роках: Статистич. зб. М., 2001;
14. Гаркуша О. М., Горбуров Є. Г., Гузенко Ю. І. та ін. Миколаївщина: Літопис історичних подій: 65-річчю утворення Миколаївської області присвячується. Хн., 2002;
15. Шкварець В. П. Миколаївщина першого десятиліття незалежної України. 1991–2001: Істор.-краєзн. нарис. М.; О., 2002;
16. Шкварець В. П., Мельник М. Ф. Історія рідного краю. Миколаївщина: Навч. посіб. М.; О., 2003;
17. Шкварець В. П. Миколаївці: визначні історики і краєзнавці минулого: Навч. посіб. М., 2004;
18. Миколаївщина багатонаціональна: З історії етнічних спільнот регіону. М., 2005;
19. Бойченко В. П. З історії словесності на Миколаївщині. М., 2005;
20. Реабілітовані історією. Миколаївська область. К.; М., 2005. Кн. 1;
21. 2006. Кн. 2;
22. 2007. Кн. 3;
23. Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: Миколаївська обл.: Краєзн. конф. М., 2006;
24. Миколаївщина: шляхами тисячоліть: Обл. наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю утворення Микол. обл. М., 2007;
25. Шитюк М. М., Горбуров К. Є. Миколаївщина в голодних 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 роках. М., 2007;
26. Миколаївська область: 1937–2007: Істор. альм. М., 2007;
27. Золоті Зірки Миколаївщини: Енциклопед. вид. М., 2007;
28. Шкварець В. П., Горбуров Є. Г., Горбуров К. Є. Історіософія та історіографія голодів-людоморів на Миколаївщині. М., 2008;
29. Голодомори ХХ століття на території Миколаївщини. Миколаївщина в голодних 1921–1923 роках. М., 2008;
30. Бойченко В. П. Миколаївщина в історії України (книга для читання з краєзнавства). М., 2009. Ч. 1–2;
31. Шитюк М. М., Баковецька О. О., Бугай Н. М. та ін. Історія рідного краю: Миколаївщина: Навч. посіб. М., 2015;
32. Левченко Л. Л. та ін. Миколаївщина: нариси історії революції 1917–1921 років. М., 2017;
33. Николаевцы 1789–1999: Энциклопедический словарь. Николаев, 1999.

З. Г. Акінчева, К. В. Дмитренко, О. Л. Поночовний

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Миколаївська область / З. Г. Акінчева, К. В. Дмитренко, О. Л. Поночовний // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-65272>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).